

VPLYV PRIAMYCH ZAHRANIČNÝCH INVESTÍCIÍ NA ZVÝŠENIE REGIONÁLNEJ KONKURENCIESCHOPNOSTI – KRITÉRIA VÝBERU PRI PROCESSE ROZHODOVANIA SA ZAHRANIČNÉHO INVESTORA

Influence of foreign direct investment on the growth of regional competitiveness - selection and decision-making criteria for foreign investor's

Ing. Peter Burger

Inštitút regionálneho a komunálneho rozvoja Technickej univerzity v Košiciach/ Institute of Regional and Community Development, Technical University of Košice
peter.burger@tuke.sk

Abstrakt: Článok sa zaoberá skúmaním dvoch hypotéz. Prvou z nich je vzťah prílevu priamych zahraničných investícií na zvyšujúcu sa konkurencieschopnosť regiónu. Druhá z hypotéz hľadá kľúčové kritéria výberu lokality z pohľadu zahraničných investorov, pričom na prvé miesto kladie pripravenosť a dostupnosť ľudských zdrojov a ako ďalšie kritéria v poradí dôležitosti uvádza stav dopravnej a technickej infraštruktúry. Zatiaľ čo pravdivosť prvej hypotézy sa jednoznačne potvrdila, druhá hypotéza sa ukázala ako čiastočne nepravdivá.

Kľúčové slová:

Priame zahraničné investície, regionálna konkurencieschopnosť, lokalizačné faktory

Abstract: Paper deals with research of two hypothesis. First if them is influence of foreign direct investment on the growth of regional competitiveness. The second of hypothesis is looking for key location factors from the point of view of foreign direct investors. Human resources are considered as the most important location factor. Status of existing infrastructure (transport, technical infrastructure) is considered as the second key factor from the point of view of foreign investors. The first hypothesis was supported, the second hypothesis was supported only partially.

Key words:

Foreign direct investment, regional competitiveness, location factors

1 Úvod

Absencia ucelenej stratégie v oblasti priťahovania priamych zahraničných investícií viedla Košický samosprávny kraj k implementácii projektu s názvom „Zlepšenie podmienok pre príliv priamych zahraničných investícií do regiónu Košického kraja“. Projekt si kládol za cieľ predovšetkým analyzovať pravdivosť dvoch hypotéz. Prvá z hypotéz bola nasledovná: Prílev priamych zahraničných investícií vplyva na neustále sa zvyšujúcu konkurencieschopnosť Košického kraja. Druhou hypotézou bolo tvrdenie že, kľúčovými kritériami výberu lokality z pohľadu zahraničných investorov sú pripravené a dostupné ľudské zdroje a stav dopravnej a technickej infraštruktúry.

2 Priame zahraničné investície a ich vplyv na zvýšenie konkurencieschopnosti regiónu

Priame zahraničné investície (PZI) predstavujú v súčasnosti jednu z najefektívnejších foriem zvyšovania konkurencieschopnosti vybraného územia, pri ktorej dochádza k prenikaniu zahraničného kapitálu do ekonomiky hostiteľskej krajiny a prostredníctvom presunu a zavádzania nových technológií sa zvyšuje výrobný potenciál daného regiónu.

Podľa definície OECD priame zahraničné investície sú kategóriou medzinárodných investícií a sú uskutočňované subjektom, resp. investorom, ktorý je rezidentom v jednej krajine, do ekonomiky

mimo danej krajiny, pričom investor prejavuje záujem dlhodobo investovať v danej ekonomike. Dlhodobo investovať znamená istú formu partnerstva medzi investorom a prijímateľom tejto investície, zvyčajne novozaloženou alebo už existujúcou právnickou osobou. (OECD, 2008)

Ďalšia z definícií vymedzuje priame zahraničné investície nasledovne: Priame zahraničné investície sú kategóriou medzinárodných investícií, ktorá odráža cieľ rezidentného subjektu jedného hospodárstva (priameho investora), ktorý získava trvalý podiel v podniku, ktorý je rezidentom iného hospodárstva ako investorovho (podnik priamej investície). "Dlhodobá účasť" znamená, že existuje dlhodobý vzťah medzi priamym investorom a podnikom a značný stupeň vplyvu investora na riadenie podniku priamej investície. (Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 184/2005 o štatistike Spoločenstva v oblasti platobnej bilancie, medzinárodného obchodu so službami a priamych zahraničných investícií, 2005)

Konkurencieschopnosť regiónu môže byť definovaná ako schopnosť produkovať výrobky a služby, ktoré obstoja v medzinárodných vzťahoch a súčasne je zaistené udržiavanie vysokých a trvalých príjmov jeho obyvateľov. Všeobecne sa definuje konkurencieschopnosť ako schopnosť firiem, odvetví, regiónov, národov a nadnárodných regiónov generovať vysokú úroveň príjmov a zamestnanosti. (Hudec O., 2007).

Spomenutá definícia jasne ukazuje na vysokú mieru previazanosti medzi regionálnou konkurencieschopnosťou a priamymi zahraničnými investíciami. Zahraničný investor, ktorý rozširuje svoju výrobu na územia iných štátov je vo väčšine prípadov nositeľom veľmi kvalitných, uznávaných a rešpektovaných výrobkov a služieb, ale aj technológií, strojových zariadení, patentov, manažérskych pracovníkov, know-how či marketingových stratégií. V Košickom kraji sa jedná

o U.S. Steel, Embraco, Panasonic, SWEP, Unomedical či Molex a mnohé ďalšie spoločnosti. Priemerné zárobky v týchto spoločnostiach sú spravidla vyššie ako je priemer v regióne, respektíve aký je priemer miezd v danej krajine. Dané spoločnosti vo väčšine prípadov vstupujú do klastrov, poprípade sami ich zakladajú a aj týmto spôsobom zvyšujú konkurencieschopnosť územia na ktorom pôsobia. Všeobecne sa definuje konkurencieschopnosť ako schopnosť firiem, odvetví, regiónov, národov a nadnárodných regiónov generovať vysokú úroveň príjmov a zamestnanosti. So stúpajúcim počtom priamych zahraničných investícií je neustálym trendom postupne klesajúca miera nezamestnanosti v danom regióne (ako príklad môžeme uviesť takmer všetky samosprávne kraje na Slovensku, župy v Maďarsku a hejtmanstvá v Českej republike). Zároveň je ale potrebné poznamenať, že na konkurencieschopnosť regiónov pôsobia aj mnohé iné vplyvy, ale prílev priamych zahraničných investícií je zárukou neustáleho zvyšovania konkurencieschopnosti regiónu.

Tab. č. 1 Vývoj vybraných ukazovateľov v Košickom kraji v rokoch 2002-2006

Zdroj: SARIO - Slovenská agentúra pre rozvoj investícií a obchodu – Košický kraj (2007)

Rok	Regionálny HDP v mil. Sk	Stav PZI v mil. SKK	Miera nezamestnanosti v %	Vývoj priemernej mesačnej mzdy v SKK
2002	142657	33 162	24,26	13 054
2003	155164	34 250	22,16	14 138
2004	171724	34 434	18,89	15 440
2005	179077	36 087	17,5	16 768
2006	————	37 774	15,18	17 930

A to je aj dôvodom prečo, je dôležité pri zvyšovaní konkurencieschopnosti regiónu lákať priame zahraničné investície, prečo je dôležité vedieť, podľa čoho sa v konečnom dôsledku rozhodujú pri výbere z viacerých lokalít, prečo je pozitívom komunikovať s úspešnými zahraničnými spoločnosťami (napr. v rámci programu [AfterCare](#)), s developerskými spoločnosťami ako aj s primátormi, či starostami úspešných miest a obcí, za ktorých pri príťahovaní zahraničných

investorov hovoria výsledky a ich skúsenosti pretaviť do priťahovania ďalších zahraničných investorov a týmto spôsobom sa neustále podieľať na zvyšovaní konkurencieschopnosti regiónu.

2.1 Kritéria výberu lokality z pohľadu zahraničných investorov

Na základe čoho sa investor rozhoduje, kde umiestni (lokalizuje) svoju investíciu? Hypotézou bolo tvrdenie že, kľúčovými kritériami výberu lokality z pohľadu zahraničných investorov sú pripravené a dostupné ľudské zdroje a stav dopravnej a technickej infraštruktúry.

Maier a Tödtling (1997) predstavili základnú charakteristiku lokalizačných rozhodnutí podnikov (vrátane lokalizačných rozhodnutí zahraničných investorov) a vymedzili kľúčové koncepcie lokalizačnej analýzy. Takisto zostavili dodnes používané kritéria lokalizačného rozhodnutia v rozličných priestorových rovinách (krajina, región, mesto, pozemok).

Tab. č. 2 Kritéria lokalizačného rozhodnutia v rozličných priestorových rovinách.

Zdroj: Maier a Tödtling - Regionálna a urbanistická ekonomika – Teória lokalizácie a priestorová štruktúra

Priestorová rovina	Kritéria
Krajina	Dane, politická a hospodárska stabilita, odbory, inflácia, rast, štátna podpora na úrovni regiónov
Región	Charakteristika pracovných síl, mzdy, odborové organizácie, prístup k trhu a dynamika, rozloha, hospodárska štruktúra, dodávatelia, služby, regionálne podpory
Mesto (komunita)	Dopravný prístup (lietadlom, vlakom, autom), kvalita a kvantita pracovných síl, špecifická infraštruktúra (univerzita, výskumné zariadenia) lokálna hospodárska politika, životný štandard
Pozemok	Infraštruktúrne prepojenie, veľkosť a cena, stav životného prostredia

Hudec (2006) použil pri identifikácii lokalizačných faktorov členenie, pozostávajúce zo siedmich oblastí, ktoré sú z pohľadu zahraničných investorov kľúčové. Zároveň uvádza v rámci týchto siedmich oblastí celkovo 44 faktorov, ktoré v rôznej miere vplyvajú na rozhodovania zahraničného investora pri výbere lokality pre svoju investíciu.

Tab. č.3 Prehľad lokalizačných faktorov

Zdroj: Oto Hudec a kol. - Prognóza vývoja investičného prostredia Košického samosprávneho kraja

Oblasť	Faktor
Práca	<ul style="list-style-type: none">• dostupnosť práce• vzdelanostná úroveň
Trh	<ul style="list-style-type: none">• veľkosť trhu• vzdialenosť od trhu• vzdialenosť k surovinám• dostupnosť zásob• umiestnenie konkurencie• dostupnosť distribútorov• rastový potenciál trhu• trendy obratu podľa odvetví• potenciál tvorby klastrov• cena pôdy• dostupnosť kapitálu• cena miestneho kapitálu• budúce možnosti rastu
Doprava	<ul style="list-style-type: none">• dostupnosť k leteckej doprave• prístup k diaľniciam• prístup k železničnej doprave• dostupnosť kamiónovej dopravy• prístup k vodnej doprave
Spoločnosť, Životné prostredie	<ul style="list-style-type: none">• veľkosť komunity• prístup k vzdelaniu• možnosti bývania• životné náklady• spoločenská hrdosť• príležitosti pre deti a mládež• rekreačné možnosti• dostupnosť nákupných centier, hotelov, bánk• kriminalita
Verejnoprospešné služby	<ul style="list-style-type: none">• kvalita a cena vody• odpadové hospodárstvo• dostupnosť a cena pohonných hmôt• dostupnosť a cena elektrickej energie• kvalita polície, požiarienej služby a zdravotnej starostlivosti
Vládne regulácie	<ul style="list-style-type: none">• dane na úrovni štátu• miestne dane• podpora v nezamestnanosti• environmentálna regulácia
Stimuly	<ul style="list-style-type: none">• štátna finančná podpora• miestna finančná podpora• daňové výhody• obchodné a priemyselné zóny• podpora zo strany špecializovaných agentúr• tréning zamestnancov

DVH CR (2002), česká konzultačná a inžinierska spoločnosť, pôsobiaca v oblastiach dopravy, ochrany životného prostredia, regionálneho rozvoja a priestorového plánovania na základe svojich dlhoročných skúseností vypracovala viacero štúdií, skúmajúcich rozhodovacie kritéria a ich váhu z pohľadu zahraničných investorov, ktorí prichádzajú do hostiteľskej krajiny a následnej v nej aj investujú svoj kapitál. Pomocou techniky multikriteriálnej analýzy určila desať najdôležitejších kritérií, na základe ktorých sa investor rozhoduje a ako jedna z mála priradila, na základe dlhoročných skúseností a neustálej komunikácie so zahraničnými investormi ako aj na základe skutočnosti, že mnohým spoločnostiam asistovala pri vstupe na trh v krajinách strednej a východnej Európy, váhy k jednotlivým kritériám.

Tab. č. 4 Kritéria výberu lokality z pohľadu zahraničných investorov. Zdroj: DHV CR

Kritéria výberu lokality	Popis kritéria	Váha kritéria
1. ľudské zdroje	veková a vzdelanostná štruktúra obyvateľstva, vzdelávacie zariadenia, miera nezamestnanosti, regionálny a miestny trh práce, priemerné mzdy, podmienky pre bývanie, zdravotná starostlivosť, kultúra, voľný čas a rekreácia	9,0
2. miestna ekonomika	hodnotenie existencie regionálnej a miestnej konkurencie, najvýznamnejší zamestnávateľia v okolí a zhodnotenie ich dopadu na možný úspešný rozvoj priemyselnej zóny	8,0
3. majetkoprávny štatút	štruktúra vlastníckych vzťahov k pozemkom a stavbám na nich	7,5
4. územná identita	identifikácia pozemku, poloha a dopravná dostupnosť lokality z európskeho, celorepublikového a krajského pohľadu	7,0
5. externalita	ekonomické posúdenie tzv. vyvolaných investícií projektu (dobudovanie siete a vybudovanie prípojok, asanačné náklady, a pod.)	7,0
6. životné prostredie	kvalita životného prostredia a posúdenie vhodnosti lokalít pre výstavbu priemyselných objektov z hľadiska klímy, kvality ovzdušia, vody, pôdy, surovinových zdrojov, hluk	6,5
7. doprava	dopravné napojenie pozemkov z hľadiska osobnej a nákladnej dopravy	6,0
8. technická infraštruktúra	vedenie trás a sietí technickej a energetickej vybavenosti a ich kapacitné parametre – zásobovanie pitnou a úžitkovou vodou, kanalizácia, plyn, elektrická energia, telekomunikácie	5,5
9. cena	obvyklé ceny pozemkov v mieste, kde chce investor investovať	4,0
10. integrita a konformita s územno-plánovacou dokumentáciou (ÚPD)	integrita a konformita s územno - plánovacou dokumentáciou (ÚPD) – miera súladu so záväznou časťou ÚPD, resp. s navrhovaným funkčným a priestorovým usporiadaním územného plánu	3,5

Zároveň je potrebné povedať, že ani kritéria, ani váhy pri nich použité neplatia univerzálne. Investor, ktorého investícia má vysokú pridanú hodnotu (IT, výskum a vývoj) má inak zoradené kritéria výberu ako investor so zámerom vybudovať v regióne „montážnu dielňu“ – investícia s nižšou pridanou hodnotou.

3 Záver

Teória aj prax sa v prípade dopadov priamych zahraničných investícií na regionálnu konkurencieschopnosť vzáčne zhodujú. Na základe celkovej implementácie projektu ako aj na základe skutočností popísaných v časti 2 s názvom „Priame zahraničné investície a ich vplyv na zvýšenie konkurencieschopnosti regiónu“ môžeme jednoznačne potvrdiť, že hypotéza o tom, či

prílev priamych zahraničných investícií vplýva na neustále sa zvyšujúcu konkurencieschopnosť Košického kraja je pravdivá. Prílev priamych zahraničných investícií, ako je možné vidieť aj v Tab. č.1 s názvom „Vývoj vybraných ukazovateľov v Košickom kraji v rokoch 2002-2006“ bol, je a bude nespochybniteľným indikátorom rastu regionálnej konkurencieschopnosti a životnej úrovne obyvateľstva na danom území, ktorý zároveň úzko pôsobí na rast zamestnanosti, znižovanie chudoby či rast kúpnej sily obyvateľstva.

Druhou hypotézou bolo tvrdenie že, kľúčovými kritériami výberu lokality z pohľadu zahraničných investorov sú pripravené a dostupné ľudské zdroje a stav dopravnej a technickej infraštruktúry. Táto hypotéza, vychádzajúc zo zdrojov použitých v tretej časti, predovšetkým Tab.č.4 s názvom „Kritéria výberu lokality z pohľadu zahraničných investorov“

DHV CR (2002) je pravdivá iba čiastočne. Ľudské zdroje (veková a vzdelanostná štruktúra obyvateľstva, vzdelávacie zariadenia, miera nezamestnanosti, regionálny a miestny trh práce, priemerné mzdy) sú skutočne považované za najdôležitejší ukazovateľ pri rozhodovaní sa zahraničných investorov. Stav dopravnej a technickej infraštruktúry ale v porovnaní s dôležitosťou miestnej ekonomiky a majetkoprávnym štatútom (štruktúra vlastníckych vzťahov k pozemkom a stavbám na nich) nemá až takú dôležitú úlohu pri rozhodovaní sa investora.

Použité zdroje:

[1] DHV CR, 2002. Vyhľadávacie studie pro výběr ploch pro lokalizaci průmyslových zón nebo území pro strategické služby v ČR. Praha.

[2] HUDEC, O. 2007. Regionálne inovačné systémy – Strategické plánovanie a prognózovanie, Ekonomická fakulta Technickej univerzity v Košiciach, Košice, ISBN 978-80-8073-964-5.

[3] HUDEC, O., DŽUPKA, P., ŽELINSKÝ, T. 2006. Prognóza vývoja investičného prostredia Košického samosprávneho kraja, Košický samosprávny kraj, Košice.

[4] MAIER, G., TÖDTLING, F. 1997. Regionálna a urbanistická ekonomika – Teória lokalizácie a priestorová štruktúra, ISBN 80-8044-044-1

[5] OECD. DIRECTORATE FOR FINANCIAL AND ENTERPRISE AFFAIRS. on-line at: <http://www.oecd.org/dataoecd/56/1/2487495.pdf> [25.3.2008]

medzinárodného obchodu so službami a priamych zahraničných investícií

[6] SARIO - Slovenská agentúra pre rozvoj investícií a obchodu, 2007. Košický kraj

[7] Úradný vestník Európskej únie Nariadenia Európskeho Parlamentu a Rady (ES) č. 184/2005 z 12. januára 2005 o štatistike Spoločenstva v oblasti platobnej bilancie, medzinárodného obchodu so službami a priamych zahraničných investícií